

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Meno: Mgr. art. Zdenka Pašuthová, ArtD.

Názov: *Od rekonštrukcie ku konštrukcii (inscenácie) – uplatnenie teatrologických postupov v divadelnej praxi*

Mgr. art. Zdenka Pašuthová, ArtD. sa už dlhodobejšie odborne profiluje vo viacnásobných sférach. Rozsah jej celkovej činnosti je svojím spôsobom trojdomý: prakticko-tvorivý, pedagogický a vedecko-výskumný. Z priezoru týchto dominantných oblastí by sme mohli odčítať konkrétne zacielenia jej markantných úsilí. Hlavným centrom záujmu habilitantky sú dejiny slovenského divadla a drámy o čom svedčí napríklad tematické zameranie publikovanej odbornej knižnej publikácie (*Marška – Denník Karla Baláka*) ako aj kapitol v kolektívnych monografiách (*Božena Čahojová, Spriaznení hnevom: Lokvencovej Chalupka na Novej scéne*), ktoré predkladá v rámci habilitačného spisu.

Je viac než zrejmé, že autorka v nich prejavuje intenzívnejší záber najmä v problematike drámy a nesporne aj dramaturgie, réžie, príp. herectva v rôznych obdobiach dejín slovenskej profesionálnej činohry. Dotýka sa jednotlivých osobností slovenského divadla s osobitou fundovanou výzbrojou teatrologického terminologického aparátu a príslušným metodologickým inštrumentárium historicko-vedného prístupu. Prezentuje odbornú zrelosť i schopnosť reflexie neraz náročných dejinných procesov, čo ju viac posúva do úrovni historicko-vedného skúmania.

Mohli by sme konštatovať, že spôsob uplatňovaných vedeckých stratégií je heuristický. Neraz osvetľuje relatívne málo zmapované miesta dejín slovenského divadla. V tomto zmysle sa vo svojej vedeckej činnosti systematicky venuje témam prevažne z oblasti histórie, v ktorých nachádza novšie a novšie zistenia. Vie citlivo, presne i adekvátne porozumieť divadelnému umeniu z príslušnej spoločensko-kultúrnej perspektívy a interpretovať ho s intenzifikujúcim zaujatím. Dôležité je tiež vyzdvihnúť, že sprístupňuje divadelnú históriu zrozumiteľným jazykom so zmyslom pre systematickú prehľadnosť, dôkladnosť i logickú precíznosť. V kontexte dosiahnutých publikačných výstupov habilitantky nenájdeme prierezové prehľady, ale koncízne, hĺbkové štúdie rozsiahleho charakteru s neraz vyčerpávajúcim rozmerom.

Z. Pašuthová si zreteľne osvojila teatrologickú metódu rekonštrukcie, s ktorou nielenže umne narába a dosahuje presvedčivé výsledky objavov, ale dokáže ju aplikovať i v praktickom pedagogickom rozmere. Náročná metóda predpokladá v jej prípade predovšetkým schopnosť narábať s archívnymi materiálmi, dokumentmi, relikviami a pod. Z.

Pašuthová vo svojich publikovaných štúdiách a kapitolách premyslene uchopuje konkrétny predmet záujmu analytickým spôsobom. Na podklade rekonštrukcií inscenácií *de facto* aktualizuje ich výrazovosť, resp. ozrejmuje mnohé znaky spoločensko-kultúrnej klímy, príp. dobového prijatia, divadelnej recepcie a pod. Výstižne poukazuje na permanentnú premenlivosť divadla, ktorú je nutné sústavne skúmať, nanovo osvetľovať a neustále tak dopĺňať nevyplnené medzery v znalostiach dejín slovenského divadla.

Prezentovaná schopnosť rekonštruovať sa v prípade Z. Pašuthovej objavila najmä v monografii *Marška – Denník Karla Baláka* (2011). Autorka v nej preukázala značnú dispozíciu pre plastické zmapovanie činnosti legendárneho zájazdového súboru. Išlo o zdokumentovanie celej jeho existencie prinajmenšom v pokuse o kompletizované zaznamenanie. Rovnako predostrela i dobrodružstvo z objavovania tohto propagačného telesa. Písať dejiny nielen formou súpisov s dokumentačnou hodnotou, ale aj ako príbeh o svedectve a odhodlaní českých a slovenských tvorcov bolo zjavne prínosné. V monografii v spoluautorstve s archivárom Rudolfom Hudecom podkryla zájazdový súbor Marška ako pozoruhodný zjav kreovania divadelnej kultúry, ktorý mal okrem iného ambíciu prioritne šíriť profesionálnu činohru ako aj spisovný jazyk po jednotlivých regiónoch Slovenska. Najt'azším úskalím autorky pri rekonštrukcii sa zreteľne stala najmä poetika tohto unikátneho súboru. Tam, kde sa reálne autorke vyčerpali dostupné materiály/ dokumenty, nutne nastúpila v jej historickom prístupe zreteľná tvorivá predstavivosť i fantázia. Pochopiteľne, že si to autorka mohla dovoliť ako skúsená znalkyňa slovenského profesionálneho divadla so silnými predpokladmi pre interpretáciu a divadelne vycibrený cit pre dobovú recepciu, ktorá sa úplne, plasticky zrekonštruovať nedá.

Pašuthovej dramaturgický zmysel pre analýzu drámy sa evidentne uplatnil v koncízne spracovanej kapitole *Božena Čahojová* v rozsiahlej kolektívnej monografii: *Dejiny slovenskej drámy 20. storočí* (2011) editora V. Štefka. Autorka aj v tomto prípade dokázala pretaviť dramaturgické vlohy v prístupe k textom hier B. Čahojovej. Mohli by sme povedať, že naplno aplikovala interpretačný prístup k sémantickému posolstvu diel dramatickej autorky s evidentným pochopením pre miestami zložitú symboliku i marginálnosť tematiky dramatického diela.

Zrejmu analytickú schopnosť predstavila habilitantka rovnako i v ďalšej rozsiahlej štúdií: *Spriaznení hnevom: Lokvencovej Chalupka na Novej scéne* v monografii: *Magda Husáková – Lokvencová: prvá dáma slovenskej réžie* (2008) editorky Nadeždy Lindovskej. Aj v nej prenikla systematickým spôsobom tentoraz do problematiky Lokvencovej inscenácie hry Jána Chalupku *Všetko naopak* (1964) na Novej scéne v Bratislave s ozrejmením

jednotlivých režijno-dramaturgických zásahov, škrtov a hlavne poukázaním na zjavne zvýraznenú aktuálnosť tejto dramatickej predlohy. Poctivo spracovaná štúdia odrážala autorkinu dramaturgickú orientáciu ako aj bystrý exkurz do reálne prítomných limitov vtedajších inscenačných možností v plastickej rekonštrukcii tejto profilovej inscenácie prvej dámy slovenskej réžie. Habilitantka sa tu výrazne prezentovala ako dostatočne fundovane vyzbrojená, kompetentná odborníčka i na oblasť dejín slovenskej divadelnej réžie, ale aj slovenskej klasickej drámy s jednoznačnými rozmermi teoretizujúcej dramaturgičky.

Z. Pašuthová výraznejšie zarezonovala v rámci kontinuálnej pedagogickej činnosti ako autorka a realizátorka projektu: *Teoretici v praxi. Patrice Pavice: Váňa a Ona* (2012) a *Teoretici v praxi: Peter Bu: Všetky tie somariny o ženách* (2013). V dvoch zostavených programových bulletinoch tohto projektu prehľadne predstavila jednotlivé etapy projektu. Dozvedáme sa z neho ako sa v realizovanom projekte napríklad invenčným spôsobom podnietila tvorivá interferencia medzi teóriou (drámy) a umeleckou praxou (kurz scénického čítania). Potešiteľné je, že tento perspektívny interaktívny projekt mal prioritne medziodborový charakter. Autorka predstavila zážitkovou formou proces umeleckej tvorby teoretikov, t. j. študentov odboru teórie a kritiky divadelného umenia. Jej ambíciou bolo ucelene sprístupniť genézu dramatického textu (preniknúť do samotnej alchýmie vzniku textu hry napr. P. Pavicea) a zachytiť ho v tvorivých dimenziách tzv. umeleckého prekladu. Napokon výsledná realizácia scénického čítania ústila do ďalších teoretických reflexií, štúdií a pod. Zmysel celého projektu smeroval od teórie k praxi a z nej späť k teoretického pragmatickému uchopeniu.

Škoda, že sa oba projekty neskĺbili do záverečného syntetického zmapovania habilitantky, v ktorých by zreteľne nastolila styčné prieniky teatrologie s umeleckou praxou. V istom zmysle sa o takúto syntézu pokúsila v odovzdanej habilitačnej prednáške (*Od rekonštrukcie ku konštrukcii (inscenácie) – uplatnenie teatrologických postupov v divadelnej praxi*). Predostreté modely rekonštrukcií v predloženej habilitačnej prednáške by si zaiste žiadali ďalšie a ďalšie cizelovanie, korigovanie i konkrétne doladenie viacerých autorkiných tvrdení. V tomto zmysle príťažlivá téma rozhodne otvára mnohé otázky, na ktoré by habilitantka mohla ďalej rozvinúť vo svojej rozprave k téme habilitácie.

Akú súvislosť vidieť medzi rekonštrukciou a interpretáciou v tvorivom procese?

Akú úlohu zohráva rekonštrukcia v dramaturgickom a teatrologickom ponímaní? Aký je medzi nimi rozdiel?

Akú presne úlohu zohráva rekonštrukcia v kontexte režijnej profesie? Čo rekonštruuje režisér? V čom by mal byť režisér teoretikom v praxi?

Ako sa jednotlivé modely rekonštrukcie premietajú v kritickej reflexii? Čo rekonštruje a ako rekonštruje divadelný historik a kritik?

Akú úlohu zohráva rekonštrukcia v postdramatickom divadle?

Je v prípade rekonštrukcie možné hovoriť i o intertextuálnom nadväzovaní (najmä pri meta-rekonštrukcii, príp. autorekonštrukcii)?

Záverom možno konštatovať, že predložený habilitačný spis s odbornými a vedeckými publikačnými výstupmi ako aj výstupmi pedagogickej činnosti svedčia o zrelosti, kompetentnosti vo vedeckej, pedagogickej a umeleckej oblasti ako aj odbornej rozhl'adenosti habilitantky na základe čoho odporúčam uchádzačke: Mgr. art. Zdenke Pašuthovej, ArtD. po úspešnej obhajobe udeliť umelecko-pedagogický/vedecko-pedagogický titul docent v odbore 2. 2. 4 Divadelné umenie.

doc. Mgr. Miroslav Ballay, PhD.

V Nitre 29. 1. 2016